

З перших занять навіть у процесі виконання моделей за зразком дітям першого року навчання пропонують завдання з елементами творчості, художнього оздоблення моделі, конструювання фрагментів моделей, виготовлення моделей з різних матеріалів тощо. У процесі зростання рівня технічної грамотності вихованців постійно зростає рівень складності виконаних моделей: вихованці другого, третього року навчання самостійно виконують розгортки моделей, розробляють принципово нові моделі за допомогою методу проєктів. У межах вивчення кожної теми керівник гуртка забезпечує для кожного учня можливість вибору завдань різного рівня складності у відповідності до вікових і психофізіологічних особливостей учнів. Зазначені етапи розвитку базових компетентностей вихованців демонструють практичну значимість застосування особистісно-орієнтованого підходу у ході виконання навчальної програми з технічного моделювання учнів.

Умовами ефективного навчання технічному моделюванню є і постійний творчий пошук керівника гуртка спрямований активну мотивацію та зацікавленість вихованців до занять технічною творчістю, оволодіння ним інтерактивними методиками навчання, умінням отримувати і узагальнювати матеріал з різних інформаційних джерел, розкривати в учнів потенціал і можливості творчо освоювати нову інформацію в залежності від усвідомленої мети, формувати у вихованців уміння самостійно знаходити потрібний матеріал, аналізувати його, умінь виконувати обґрунтовані висновки, та використовувати їх при створенні моделей.

Список використаної літератури

1. *Єфремова А., Верещагіна В.* Оптимізація освітнього простору ПНЗ шляхом модернізації науково-методичної діяльності. *Позашкілля*. 2017. № 9. С. 9-24.
2. *Урманець О. Д.* Початкове технічне моделювання. Технологія виготовлення розгорток автомобілів. Київ : Шк. світ, 2014. 109 с.
3. *Дем'янюк Т. Д., Первушевська І. О.* Нові технології позашкільної освіти і виховання. Рівне: Волинські береги, 2000. 351 с.
4. *Александровська Г.* Розвиток творчих здібностей учнів у позашкільних закладах. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3. С. 64-67.

Олена РУТКОВСЬКА

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ ДО УРОКІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сучасна тенденція у базовій середній освіті до зменшування обов'язкового урочного навантаження і збільшення обсягу позаурочної роботи школярів під керівництвом учителя вимагає чіткої дидактичної взаємодії між учнями та вчителем в процесі трудового навчання. Такий підхід передбачає регламентацію позаурочної діяльності школярів із кожної теми трудового навчання, індивідуалізацію навчального процесу, навчання учнів умінням і навичкам самостійної позаурочної роботи. Уміння і навички позаурочної роботи необхідні учням не лише для успішного трудового навчання в школі, але і для систематичного придбання і поповнення знань у процесі подальшої життєдіяльності.

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що вдосконалення шкільного навчання передбачає, в першу чергу, розвантаження учнів від урочних занять та збільшення питомої ваги їх позаурочної самостійної роботи. Загальновизнаним є те, що самостійно школярі працюють безпосередньо на уроках, а також в позаурочний час. Разом з тим в дидактиці середньої школи сьогодні немає чіткої відповіді на питання; що вважати самостійною позаурочною роботою учнів, що розуміти під її організацією, як її (і чи потрібно) регулювати, яка роль учителя в її здійсненні.

Відсутність єдності в підходах дидактів до визначення позаурочної самостійної роботи учнів ускладнює осмислення вчителями своєї ролі у ставленні до учнів, які самостійно працюють у позаурочний час над освоєнням навчального матеріалу з трудового навчання.

Школярі забезпечуються для самостійної позаурочної роботи учбовою літературою, інструкційними вказівками до підготовки і виконання лабораторно-практичних робіт у різних формах їх організації, переліком питань для самоконтролю. В багатьох випадках у навчальних майстернях школярам надається можливість працювати позаурочно з трудового навчання додатково після уроків, для чого нагромаджується необхідний учбово-методичний матеріал. Все це разом з тим накладає надмірне і технічне навантаження на педагогічний персонал, що потребує його чисельного збільшення. На сьогодні ще недостатньо відпрацьовані ефективні форми контролю за якістю позаурочного самостійного опрацювання навчального матеріалу, а також можливості індивідуального підходу до організації трудового навчання школярів у позаурочний час.

Однією з найпоширеніших у трудовому навчанні є така позаурочна форма організації самостійної роботи школярів, як підготовка до наступних уроків, що визначається кінцевою метою трудового навчання:

Зазначений вид позаурочної самостійної роботи над навчальним матеріалом, виступаючи процесом засвоєння знань, умінь і навичок, здійснюються через систему етапів (процесів): сприйняття, розуміння, осмислення, закріплення, застосування [1, с.5]. Домінуючий етап або процес прямо впливає на вибір змісту, методів і форм організації навчання, визначаючи характер дидактичної взаємодії вчителя і учня в процесі трудового навчання. Здійснюючи, в ході цієї взаємодії, орієнтацію школярів на самостійну діяльність, учитель поступово зменшує свою допомогу у виконанні навчальних завдань. До позаурочної самостійної роботи, як особливої навчальної діяльності потрібно вести школярів поступово. Тому самостійну позаурочну роботу можна розглядати як якісну характеристику ступеня дидактичної взаємодії учителя з учнями в процесі трудового навчання, яка визначається рівнем самостійної пізнавальної діяльності учнів у трудовому навчанні. Рівень самостійної позаурочної роботи визначається педагогічно виправданим поєднанням управління навчальною діяльністю з боку вчителя та самостійною діяльністю школярів. І. Чередовим, за рівнем самостійної діяльності учнів в навчанні, виділені три етапи навчального процесу, орієнтовані на поступовий перехід до самостійної діяльності: робота під безпосереднім керівництвом вчителя і його допомогою, напівсамостійна сумісна робота та повністю самостійна робота [3, с. 81].

Метою даної статті є розкриття на підставі вище вказаного підходу шляхів ефективної організації самостійної роботи школярів із підготовки до наступних урочних занять трудового навчання.

В основу організації позаурочної самостійної роботи школярів нами покладені такі принципи:

1. Формування в учнів стійкої позитивної мотивації самоосвіти й самовдосконалення.
2. Точне планування, з урахуванням норм часу, змісту, обсягів і видів позаурочної самостійної роботи.
3. Створення методичних рекомендацій з позаурочного вивчення окремих тем і розділів трудового навчання.
4. Навчання учнів навичкам позаурочної самостійної роботи.

Розвитку внутрішньої пізнавальної та емоційної мотивації, виникненню позитивного ставлення школярів до самостійної позаурочної роботи над навчальним матеріалом сприяє їх дидактична взаємодія з учителем, яка забезпечує однорівневість позицій педагога і школяра, що взаємодіють як рівноправні «колеги» навчального

процесу. Адже одна справа, коли говоримо учневі як потрібно організувати позаурочну самостійну роботу, і зовсім інша, коли він організовує її за допомогою вчителя сам. У процесі цієї роботи проявляється елемент співробітництва між учнем і вчителем, що сприяє відповідальному ставленню школярів до трудового навчання. З'являється інтерес до самого процесу трудового навчання. Пізнавальна задача „зрозуміти” навчальний матеріал витісняє мнемічну „запам'ятати” його. Виникає почуття впевненості у своїх силах, без якого неможлива пізнавальна активність школярів. Таким чином, формується новий смисл трудового навчання.

Планування самостійної позаурочної роботи учнів здійснюється шляхом визначення за програмою трудового навчання кількості і форм організації проведення уроків. Далі за навчальною програмою визначається їх зміст, обираються терміни проведення. Зміст та види позаурочної самостійної роботи встановлюються шляхом виявлення взаємозв'язку понять, знань, умінь і навичок в межах предмету, а також вузлових тем, знання яких визначає знання трудового навчання в цілому. Вибір змісту частини програмового матеріалу, який виноситься на позаурочне самостійне опрацювання здійснюється із врахуванням складності теми, ступеню висвітлення матеріалу у шкільному підручнику трудового навчання, неможливості його вивчення під час урочних занять, а також рівня пізнавальної самостійності, на якому повинен бути засвоєний програмовий матеріал.

Встановленню постійного режиму обов'язкової самостійної позаурочної роботи школярів сприяє її планування на підставі визначення змісту, термінів проведення і видів урочних занять, а також витрат часу на її проведення у вигляді так званих семестрових графіків самостійної позаурочної роботи школярів. Ці графіки доводяться до відома учнів і на початку кожної початкової чверті. Саме використання графіка дозволяє розв'язати таке складне педагогічне завдання як визначення обсягів обов'язкової позаурочної самостійної роботи учнів [2, с. 64].

Самостійна робота з трудового навчання є неможливою без відповідного унаочнення і забезпечення школярів інструктивно-методичними вказівками, які прислужаться під час підготовки до різних типів урочних занять. Ось чому виникає настійна необхідність у великій підготовчій методичній роботі вчителя. Учень повинен одержати методичні рекомендації і усне пояснення специфіки роботи з позаурочної самостійної підготовки до наступних уроків трудового навчання. Особливо детальному опрацюванню підлягають методичні вказівки до тих тем трудового навчання, матеріал яких, внаслідок відсутності часу, не вивчався на уроках. У інструктивно-методичних розробках конкретно вказується назва теми наступного уроку, детально приводиться мета підготовки до нього, дається перелік літератури, розглядається методика самостійної роботи з підготовки до наступного урочного заняття, подаються питання для самоконтролю школярів, даються індивідуальні довгострокові та короткочасні домашні завдання і вказується методика їх виконання. Крім цього до інструктивно-методичних матеріалів можуть бути включені завдання для повторення навчального матеріалу, розрахунково-графічні, аналітичні задачі. Така інструктивно-методична забезпеченість сприяє розвитку пізнавальної самостійності школярів.

Отже, успіх позаурочної підготовки учнів із трудового навчання залежить від їхньої повсякденної роботи впродовж усієї навчальної чверті, але основою такої підготовки є самостійна позаурочна навчальна діяльність школярів. Досвід показує, що описані організація і методика самостійної позаурочної роботи сприяють інтенсифікації процесу трудового навчання, глибокому вивченню і систематизації роботи над навчальним матеріалом, розвитку творчої активності школярів.

Список використаної літератури

1. Дидактика средней школы: учеб. пособие для пед. ин-тов / под. ред. М. А. Данилова и М. Н. Скаткина. Москва: Просвещение, 1975. 303 с.

2. Цина А. Ю. Визначення витрат часу на самостійну роботу студентів. *Збірник наукових праць ПДПУ. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 3(36). Полтава, 2004. С. 56-65.

3. Чередов И.М. Методика планирования школьных форм организации обучения. Омск: Омский пед. ин-т им. А. М. Горького, 1983. 105 с.

Олександра ПОЛИВ'ЯНА

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті представлений аналіз різних концепцій, теорій та підходів до дослідження психологічних аспектів самореалізації особистості. Розкрито основний зміст, психологічні механізми, закономірності та суперечливі тенденції процесу самореалізації особистості через пошук та створення сенсу власного життя.

Ключові слова: самореалізація особистості; сенс життя; самоактуалізація; самоздійснення; самотрансценденція; самовизначення.

Проблема самореалізації особистості включена в контекстне поле різних наук, але є насамперед психологічною проблемою. Назріла необхідність її глибокого аналізу з сучасних психологічних позицій і з використанням різнопланових досліджень.

У психології проблема самореалізації особистості ще не розкрита на належному рівні. Є наукові дослідження, у яких використання поняття «самореалізація» вважається як щось саме собою зрозуміле, або взагалі «обходить стороною» [7, с. 29]. В окремих публікаціях приводяться лише деякі її аспекти: самореалізація може представлятися як соціально-психологічна проблема, взаємозалежна з науково-технічним прогресом [10, с. 127]. Найбільш продуктивним підходом став розгляд соціальними психологами і філософами самореалізації в контексті життєвого шляху, стилю і способу життя особистості та життєтворчості [4, с. 12].

Теоретичною основою концепції самореалізації людини стали дослідження особистості та діяльності К.С. Абульханової-Славської, Б. М. Ананьєва, А. Г. Асмолова, О. О. Леонтєва, Д. О. Леонтєва, Я. О. Пономарьова. Для теоретичного аналізу психологічних проблем самореалізації особистості особливий інтерес представляють роботи зарубіжних учених А. Маслоу, В. Франкла, К. Роджерса, Е. Фромма.

Метою статті є аналіз психологічних аспектів самореалізації особистості в процесі пошуку сенсу власного життя.

Самореалізація як стан розглядається у зв'язку з питанням задоволеності життям. У тесті смисложиттєві орієнтації (СЖО) [8, с. 34], оцінюється задоволеність самореалізацією як відчуття того, наскільки продуктивна і осмислена була прожита частина життя. Результатом самореалізації може бути наявність властивостей, що сприяють самоздійсненню особистості. Самореалізація як результат частіше досліджується як певний рівень особистісного розвитку за критерієм успішно-неуспішно. Під успішним тут розуміється той результат, що отриманий шляхом прикладених адекватних зусиль. Самореалізація як підсумок може розглядатися в дослідженнях, спрямованих на осмислення цільних (підсумкових) та тимчасових відрізків життєвого шляху (наприклад, період ранньої, середньої зрілості), або присвячених людині літнього віку. Тут акцент робиться на оцінці прожитого життя в цілому.

Поняття „самореалізація” цілком співвідноситься з такими поняттями, як самоактуалізація, самоздійснення, самотрансценденція, самовизначення самосвідомість. При цьому багато науковців зв'язують самореалізацію, самоактуалізацію і т.п. саме із трудовою діяльністю, з роботою. Наприклад, А. Маслоу вважає, що самоактуалізація проявляє себе „через захопленість значимою роботою”; К. Ясперс зв'язує самореалізацію з „справою”, що робить людина. І. С. Кон говорить, що самореалізація проявляється через працю, роботу і спілкування.